

В. В. Поліщук, Р. В. Мельник

РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ
ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ ТА
ОБ'ЄКТІВ, ПЕРЕРОБЛЕНИХ У
ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ

МОНОГРАФІЯ

Київ
«Центр учбової літератури»
2017

В. В. Поліщук, Р. В. Мельник

РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ
ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ ТА
ОБ'ЄКТІВ, ПЕРЕРОБЛЕНИХ У
ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ

МОНОГРАФІЯ

Київ
«Центр учбової літератури»
2017

УДК 343.983:351.753.2 (075.8)

ББК 67.51:67.52я73

П 49

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

Рецензенти:

Омельчук О. М. – професор кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України;

Клименко Н. І. – професор кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Європейського університету, доктор юридичних наук, професор.

Автори:

Поліщук В. В. – начальник відділу превентивної діяльності Головного управління Національної поліції у Вінницькій області, кандидат юридичних наук, лауреат премії Президента України для молодих вчених;

Мельник Р. В. – головний судовий експерт відділу дослідження та сертифікації зброї лабораторії криміналістичних видів досліджень Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, доцент кафедри цивільного, господарського та кримінального права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», кандидат юридичних наук, лауреат премії Президента України для молодих вчених.

П 49 **Поліщук В. В.** Розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю.[текст] Монографія. / В. В. Поліщук, Р. В. Мельник – К. : «Центр учбової літератури», 2017. – 174 с.

ISBN 978-617-673-535-9

Пропонована читачеві робота присвячена результатам дослідження злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю. Вивчено їх сутність та характерні особливості. На основі аналізу теоретичних концепцій та практики розкрито зміст основних елементів криміналістичної характеристики, виявлено та описано їх взаємозв'язки.

Головною метою роботи є визначення особливостей розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю, що зумовило розгляд проблем розв'язання типових слідчих ситуацій, висунення версій та планування розслідування, проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Дослідження набуло практичного втілення у розроблених на його основі методичних рекомендаціях та порадах для правоохоронців.

Монографія адресована курсантам, студентам, магістрам, аспірантам, ад'юнктам юридичних навчальних закладів, науково-педагогічним працівникам та працівникам правоохоронних органів..

УДК 343.983:351.753.2 (075.8)

ББК 67.51:67.52я73

ISBN 978-617-673-535-9

© Поліщук В. В., Мельник Р. В., 2017.
© Центр учбової літератури, 2017.

УДК 343.983:351.753.2 (075.8)

ББК 67.51:67.52я73

П 49

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

Рецензенти:

Омельчук О. М. – професор кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України;

Клименко Н. І. – професор кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Європейського університету, доктор юридичних наук, професор.

Автори:

Поліщук В. В. – начальник відділу превентивної діяльності Головного управління Національної поліції у Вінницькій області, кандидат юридичних наук, лауреат премії Президента України для молодих вчених;

Мельник Р. В. – головний судовий експерт відділу дослідження та сертифікації зброї лабораторії криміналістичних видів досліджень Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, доцент кафедри цивільного, господарського та кримінального права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», кандидат юридичних наук, лауреат премії Президента України для молодих вчених.

П 49 **Поліщук В. В.** Розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю.[текст] Монографія. / В. В. Поліщук, Р. В. Мельник – К. : «Центр учбової літератури», 2017. – 174 с.

ISBN 978-617-673-535-9

Пропонована читачеві робота присвячена результатам дослідження злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю. Вивчено їх сутність та характерні особливості. На основі аналізу теоретичних концепцій та практики розкрито зміст основних елементів криміналістичної характеристики, виявлено та описано їх взаємозв'язки.

Головною метою роботи є визначення особливостей розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю, що зумовило розгляд проблем розв'язання типових слідчих ситуацій, висунення версій та планування розслідування, проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Дослідження набуло практичного втілення у розроблених на його основі методичних рекомендаціях та порадах для правоохоронців.

Монографія адресована курсантам, студентам, магістрам, аспірантам, ад'юнктам юридичних навчальних закладів, науково-педагогічним працівникам та працівникам правоохоронних органів..

УДК 343.983:351.753.2 (075.8)

ББК 67.51:67.52я73

ISBN 978-617-673-535-9

© Поліщук В. В., Мельник Р. В., 2017.
© Центр учбової літератури, 2017.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ ТА ОБ'ЄКТІВ, ПЕРЕРОБЛЕНИХ У ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ	10
1.1. Поняття і характеристика вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю	10
1.2. Характеристика особи злочинця	29
1.3. Предмет злочинного посягання	37
1.4. Спосіб вчинення злочинів	43
1.5. Типова «слідова картина».	50
Висновки до розділу 1	58
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ ТА ОБ'ЄКТІВ, ПЕРЕРОБЛЕНИХ У ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ	60
2.1. Особливості порушення кримінального провадження	60
2.2. Типові слідчі ситуації та алгоритм дій слідчого з їх вирішення	67
2.3. Висунення версій та планування розслідування.	79
Висновки до розділу 2	91
РОЗДІЛ 3 ТАКТИКА ПРОВАДЖЕННЯ ПЕРШОЧЕРГОВИХ СЛІДЧИХ ДІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ ТА ОБ'ЄКТІВ, ПЕРЕРОБЛЕНИХ У ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ	93
3.1. Огляд місця події	93
3.2. Допит потерпілих, свідків і підозрюваних	113
3.3. Призначення судових експертиз	123
Висновки до розділу 3	134
ВИСНОВКИ	136
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	141
ДОДАТКИ	160

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ ТА ОБ'ЄКТІВ, ПЕРЕРОБЛЕНИХ У ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ	10
1.1. Поняття і характеристика вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю	10
1.2. Характеристика особи злочинця	29
1.3. Предмет злочинного посягання	37
1.4. Спосіб вчинення злочинів	43
1.5. Типова «слідова картина».	50
Висновки до розділу 1	58
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ ТА ОБ'ЄКТІВ, ПЕРЕРОБЛЕНИХ У ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ	60
2.1. Особливості порушення кримінального провадження	60
2.2. Типові слідчі ситуації та алгоритм дій слідчого з їх вирішення	67
2.3. Висунення версій та планування розслідування.	79
Висновки до розділу 2	91
РОЗДІЛ 3 ТАКТИКА ПРОВАДЖЕННЯ ПЕРШОЧЕРГОВИХ СЛІДЧИХ ДІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ ТА ОБ'ЄКТІВ, ПЕРЕРОБЛЕНИХ У ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ	93
3.1. Огляд місця події	93
3.2. Допит потерпілих, свідків і підозрюваних	113
3.3. Призначення судових експертиз	123
Висновки до розділу 3	134
ВИСНОВКИ	136
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	141
ДОДАТКИ	160

Актуальність теми. На даний момент в Україні відбувається оновлення суспільства в усіх його галузях. У цих умовах зміцнення законності й правопорядку стає однією з необхідних передумов соціально-економічних перетворень. Особливого значення набуває забезпечення реалізації вимог Конституції України та інших законів держави, що захищають життя, здоров'я та права людини. Ці принципові положення особливо значимі сьогодні, в обстановці підвищеної активності суспільно-політичного життя, певної соціальної напруженості. У зв'язку з цим особливого значення набуває припинення та запобігання дій, що створюють загрозу життю і здоров'ю широкого кола людей.

Радикальні соціально-економічні та політичні зміни, що відбуваються в нашій країні, супроводжуються якісними змінами злочинності. Злочинність все частіше набуває організованих форм, способи вчинення і приховання злочинів ускладнюються, росте число заздалегідь запланованих тяжких насильницьких злочинів. Посиленню криміногенної обстановки в державі сприяє безліч факторів як соціально-економічного, так і політичного характеру: спад економіки й безробіття, низький рівень життя, корупція на всіх рівнях влади, пропаганда насильства в засобах масової інформації, зниження контролю в Збройних силах за використанням і зберіганням зброї та боеприпасів тощо.

Безумовно, найбільшого суспільно-політичного резонансу набувають злочини, вчинені шляхом вибухів. Особливістю таких злочинів є сполучення поранення або загибелі потерпілого зі значними матеріальними збитками, викликаними руйнуванням будівель та об'єктів, що перебувають в зоні дії вибуху. У деяких великих містах України кримінальні вибухи стали одним з факторів, що суттєво дестабілізують оперативну обстановку і громадський правопорядок. Так, величезного суспільного резонансу набули вибухи у маршрутних таксі міста Вінниці в 2002-2003 р.р., у Свято-Покровському храмі міста Запоріжжя 28 липня 2010 року, біля торговельного центру „Голден Плаза” та адміністративної будівлі ДП „Макиїввугілля” у місті Макиївці 20 січня 2011 року, у місті Дніпропетровську 27 квітня 2012 року.

Історія використання вибухових пристроїв і речовин нараховує не одне століття. На території України енергія вибуху широко використовується в народному господарстві. Головним споживачем вибухових пристроїв і речовин є гірничодобувна промисловість, що застосовує їх для пошуку та відкриття родовищ, видобування корисних копалин. У будівництві вибухові пристрої і речовини використовуються для руйнування будівель, риття котлованів, прокладування тунелів і т.д.; у машинобудуванні – для штампування, зварювання вибухом; на залізничному й водному транспорті – для подання сигналів небезпеки й

Актуальність теми. На даний момент в Україні відбувається оновлення суспільства в усіх його галузях. У цих умовах зміцнення законності й правопорядку стає однією з необхідних передумов соціально-економічних перетворень. Особливого значення набуває забезпечення реалізації вимог Конституції України та інших законів держави, що захищають життя, здоров'я та права людини. Ці принципові положення особливо значимі сьогодні, в обстановці підвищеної активності суспільно-політичного життя, певної соціальної напруженості. У зв'язку з цим особливого значення набуває припинення та запобігання дій, що створюють загрозу життю і здоров'ю широкого кола людей.

Радикальні соціально-економічні та політичні зміни, що відбуваються в нашій країні, супроводжуються якісними змінами злочинності. Злочинність все частіше набуває організованих форм, способи вчинення і приховання злочинів ускладнюються, росте число заздалегідь запланованих тяжких насильницьких злочинів. Посиленню криміногенної обстановки в державі сприяє безліч факторів як соціально-економічного, так і політичного характеру: спад економіки й безробіття, низький рівень життя, корупція на всіх рівнях влади, пропаганда насильства в засобах масової інформації, зниження контролю в Збройних силах за використанням і зберіганням зброї та боеприпасів тощо.

Безумовно, найбільшого суспільно-політичного резонансу набувають злочини, вчинені шляхом вибухів. Особливістю таких злочинів є сполучення поранення або загибелі потерпілого зі значними матеріальними збитками, викликаними руйнуванням будівель та об'єктів, що перебувають в зоні дії вибуху. У деяких великих містах України кримінальні вибухи стали одним з факторів, що суттєво дестабілізують оперативну обстановку і громадський правопорядок. Так, величезного суспільного резонансу набули вибухи у маршрутних таксі міста Вінниці в 2002-2003 р.р., у Свято-Покровському храмі міста Запоріжжя 28 липня 2010 року, біля торговельного центру „Голден Плаза” та адміністративної будівлі ДП „Макиїввугілля” у місті Макиївці 20 січня 2011 року, у місті Дніпропетровську 27 квітня 2012 року.

Історія використання вибухових пристроїв і речовин нараховує не одне століття. На території України енергія вибуху широко використовується в народному господарстві. Головним споживачем вибухових пристроїв і речовин є гірничодобувна промисловість, що застосовує їх для пошуку та відкриття родовищ, видобування корисних копалин. У будівництві вибухові пристрої і речовини використовуються для руйнування будівель, риття котлованів, прокладування тунелів і т.д.; у машинобудуванні – для штампування, зварювання вибухом; на залізничному й водному транспорті – для подання сигналів небезпеки й

аварійної зупинки. Останнім часом одержала поширення „побутова” піротехніка, що вільно реалізується в закладах торгівлі, і по своїй суті, у більшості випадків, є вибуховими пристроями типу сигнальних ракет і вибух-пакетів.

В руках злочинців, які мають спеціальні знання або користуються за плату знаннями інших осіб, вибухові пристрої стають страшними засобами вчинення тяжких злочинів. Так, протягом тільки 2010 року на території України з використанням вибухових пристроїв вчинено 6 умисних вбивств, 1 умисне тяжке тілесне ушкодження [1, с. 3]. Ослаблення моральних норм і засад у суспільстві, висока соціальна напруженість, з одного боку, і практично необмежені можливості у винахідливості з боку фахівців – з іншого, створюють високий ступінь небезпеки для всіх оточуючих.

Незважаючи на всі заходи, що вживаються правоохоронними органами, успіхи у виявленні та розслідуванні цих злочинів не настільки великі. За даними ГСУ МВС України за період часу з 2006 по 2011 р.р. порушено 198 кримінальних справ про злочини, пов’язані із застосуванням вибухових пристроїв, з них до суду направлено лише 63 справи (31,8% від загальної кількості порушених), а у 101 справі (51%) досудове слідство зупинене у зв’язку з невстановленням особи, яка вчинила злочин (п. 3 ст. 206 КПК України) [Додаток Г].

Також досить значної уваги заслуговують і об’єкти, перероблені у вогнепальну зброю, які за останні роки набули широкого розповсюдження та перебувають у вільному продажу це – пістолети виробництва Туреччини, які згідно з маркувальними позначеннями, класифікують як сигнальні (стартові). Так, якщо у 2005 році на обліку перебувало лише чотири нерозкритих злочини, то в 2006 р. – 13, 2007 р. – 28, 2010 р. – 82, 2011 р. – 121, 2012 р. – 130 та 2013 р. – 148.

Як засвідчує практика, на експертизу переважно надходять перероблені пістолети «Zoraki», «Atmaka», «Kgal», «Blow», які згідно з маркувальними позначеннями класифікуються як сигнальні (стартові).

Ослаблення моральних засад у суспільстві, висока соціальна напруженість, з одного боку, і практично необмежені можливості у винахідливості з боку злочинців – з іншого, створюють високий ступінь небезпеки для всіх оточуючих.

Аналіз спеціальної криміналістичної літератури дозволив зробити висновки про те, що більшість опублікованих робіт присвячені розробці лише окремих питань розслідування злочинів, пов’язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об’єктів, перероблених у вогнепальну зброю (огляду місця події; виявленню, огляду, вилученню вибухових пристроїв та об’єктів, перероблених у вогнепальну зброю), призначенню експертиз балістичних та вибухових пристроїв, обставин і механізму вибуху та встановлення системи та моделі переробленої зброї за стріляними снарядами та гільзами). Проте, ці праці створили основу для подальшого розвитку теоретичних проблем розслідування даних

аварійної зупинки. Останнім часом одержала поширення „побутова” піротехніка, що вільно реалізується в закладах торгівлі, і по своїй суті, у більшості випадків, є вибуховими пристроями типу сигнальних ракет і вибух-пакетів.

В руках злочинців, які мають спеціальні знання або користуються за плату знаннями інших осіб, вибухові пристрої стають страшними засобами вчинення тяжких злочинів. Так, протягом тільки 2010 року на території України з використанням вибухових пристроїв вчинено 6 умисних вбивств, 1 умисне тяжке тілесне ушкодження [1, с. 3]. Ослаблення моральних норм і засад у суспільстві, висока соціальна напруженість, з одного боку, і практично необмежені можливості у винахідливості з боку фахівців – з іншого, створюють високий ступінь небезпеки для всіх оточуючих.

Незважаючи на всі заходи, що вживаються правоохоронними органами, успіхи у виявленні та розслідуванні цих злочинів не настільки великі. За даними ГСУ МВС України за період часу з 2006 по 2011 р.р. порушено 198 кримінальних справ про злочини, пов’язані із застосуванням вибухових пристроїв, з них до суду направлено лише 63 справи (31,8% від загальної кількості порушених), а у 101 справі (51%) досудове слідство зупинене у зв’язку з невстановленням особи, яка вчинила злочин (п. 3 ст. 206 КПК України) [Додаток Г].

Також досить значної уваги заслуговують і об’єкти, перероблені у вогнепальну зброю, які за останні роки набули широкого розповсюдження та перебувають у вільному продажу це – пістолети виробництва Туреччини, які згідно з маркувальними позначеннями, класифікують як сигнальні (стартові). Так, якщо у 2005 році на обліку перебувало лише чотири нерозкритих злочини, то в 2006 р. – 13, 2007 р. – 28, 2010 р. – 82, 2011 р. – 121, 2012 р. – 130 та 2013 р. – 148.

Як засвідчує практика, на експертизу переважно надходять перероблені пістолети «Zoraki», «Atmaka», «Kgal», «Blow», які згідно з маркувальними позначеннями класифікуються як сигнальні (стартові).

Ослаблення моральних засад у суспільстві, висока соціальна напруженість, з одного боку, і практично необмежені можливості у винахідливості з боку злочинців – з іншого, створюють високий ступінь небезпеки для всіх оточуючих.

Аналіз спеціальної криміналістичної літератури дозволив зробити висновки про те, що більшість опублікованих робіт присвячені розробці лише окремих питань розслідування злочинів, пов’язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об’єктів, перероблених у вогнепальну зброю (огляду місця події; виявленню, огляду, вилученню вибухових пристроїв та об’єктів, перероблених у вогнепальну зброю), призначенню експертиз балістичних та вибухових пристроїв, обставин і механізму вибуху та встановлення системи та моделі переробленої зброї за стріляними снарядами та гільзами). Проте, ці праці створили основу для подальшого розвитку теоретичних проблем розслідування даних

злочинів й удосконалювання практичних рекомендацій, призначених для працівників правоохоронних органів.

Аналіз слідчої практики свідчить, що працівники правоохоронних органів стикаються зі значними труднощами при розкритті й розслідуванні даних видів злочинів. Це пояснюється високим інтелектуальним рівнем злочинців, їх правовою поінформованістю, технічною оснащеністю, а також відсутністю сучасних методичних розробок, присвячених розкриттю й розслідуванню злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю.

До числа проблем, з якими найчастіше стикаються співробітники правоохоронних органів і які через недостатній рівень дослідження призводять до помилок у практичній діяльності, на наш погляд, відносяться питання тактики проведення першочергових слідчих дій і використання спеціальних знань в справах про злочини, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв. Все це спричиняє необхідність удосконалювання діяльності правоохоронних органів з розкриття й розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв, яке можливе за умови максимального використання сучасних досягнень криміналістичної техніки й подальшого вдосконалювання і збагачення криміналістичних методик.

Проблеми розкриття і розслідування окремих видів злочинів традиційно розглядаються в рамках окремих криміналістичних методик, які останнім часом зазнали відчутного якісного та кількісного росту. Зокрема, на цій ниві плідно працювали і працюють такі відомі вітчизняні та закордонні правознавці як В. П. Бахін, Р. с. Белкін, О. М. Васильєв, Л. Г. Відонов, І. О. Возгрін, А. Ф. Волобуєв, В. К. Гавло, В. І. Гаєнко, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, О. Н. Колесніченко, В. О. Коновалова, В. с. Кузьмічов, В. Г. Лукашевич, Г. А. Матусовський, М. В. Салтевський, М. О. Селіванов, В.В. Тіщенко, с. С. Чернявський, В. Ю. Шепітько, М. П. Яблоков та багато інших.

Питання, пов'язані з окремими аспектами розслідування злочинів, вчинених із застосуванням вибухових пристроїв досліджувалися у працях В. Н. Агінського, А. Ю. Аполлонова, І. І. Артамонова, М. І. Асташова, В. П. Бахіна, Л. В. Бертовського, Р. З. Боршигова, с. І. Винокурова, В. П. Власова, Ю. М. Дільдіна, А. М. Єгорова, З. І. Кірсанова, Н. П. Ландишева, В. В. Мартинова, М. А. Михайлова, І. Д. Моторного, М. О. Селіванова, Л. А. Соя-Серка, І. П. Пантелеєва, В. М. Плескачевського, А. с. Подшибякіна, В. А. Ручкіна, А. Ю. Семенова, Є. Н. Тихонова, А. А. Топоркова, А. А. Шмирева та інших вчених-криміналістів та процесуалістів.

Аналіз спеціальної криміналістичної літератури дозволив дійти висновку про те, що більшість опублікованих робіт присвячені розробці лише окремих питань розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв (огляду місця події; виявленню, огляду, вилученню і знешкодженню вибухових пристроїв; призначенню експертиз вибухових пристроїв, обставин і механізму вибуху тощо). Низка

злочинів й удосконалювання практичних рекомендацій, призначених для працівників правоохоронних органів.

Аналіз слідчої практики свідчить, що працівники правоохоронних органів стикаються зі значними труднощами при розкритті й розслідуванні даних видів злочинів. Це пояснюється високим інтелектуальним рівнем злочинців, їх правовою поінформованістю, технічною оснащеністю, а також відсутністю сучасних методичних розробок, присвячених розкриттю й розслідуванню злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю.

До числа проблем, з якими найчастіше стикаються співробітники правоохоронних органів і які через недостатній рівень дослідження призводять до помилок у практичній діяльності, на наш погляд, відносяться питання тактики проведення першочергових слідчих дій і використання спеціальних знань в справах про злочини, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв. Все це спричиняє необхідність удосконалювання діяльності правоохоронних органів з розкриття й розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв, яке можливе за умови максимального використання сучасних досягнень криміналістичної техніки й подальшого вдосконалювання і збагачення криміналістичних методик.

Проблеми розкриття і розслідування окремих видів злочинів традиційно розглядаються в рамках окремих криміналістичних методик, які останнім часом зазнали відчутного якісного та кількісного росту. Зокрема, на цій ниві плідно працювали і працюють такі відомі вітчизняні та закордонні правознавці як В. П. Бахін, Р. с. Белкін, О. М. Васильєв, Л. Г. Відонов, І. О. Возгрін, А. Ф. Волобуєв, В. К. Гавло, В. І. Гаєнко, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, О. Н. Колесніченко, В. О. Коновалова, В. с. Кузьмічов, В. Г. Лукашевич, Г. А. Матусовський, М. В. Салтевський, М. О. Селіванов, В.В. Тіщенко, с. С. Чернявський, В. Ю. Шепітько, М. П. Яблоков та багато інших.

Питання, пов'язані з окремими аспектами розслідування злочинів, вчинених із застосуванням вибухових пристроїв досліджувалися у працях В. Н. Агінського, А. Ю. Аполлонова, І. І. Артамонова, М. І. Асташова, В. П. Бахіна, Л. В. Бертовського, Р. З. Боршигова, с. І. Винокурова, В. П. Власова, Ю. М. Дільдіна, А. М. Єгорова, З. І. Кірсанова, Н. П. Ландишева, В. В. Мартинова, М. А. Михайлова, І. Д. Моторного, М. О. Селіванова, Л. А. Соя-Серка, І. П. Пантелеєва, В. М. Плескачевського, А. с. Подшибякіна, В. А. Ручкіна, А. Ю. Семенова, Є. Н. Тихонова, А. А. Топоркова, А. А. Шмирева та інших вчених-криміналістів та процесуалістів.

Аналіз спеціальної криміналістичної літератури дозволив дійти висновку про те, що більшість опублікованих робіт присвячені розробці лише окремих питань розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв (огляду місця події; виявленню, огляду, вилученню і знешкодженню вибухових пристроїв; призначенню експертиз вибухових пристроїв, обставин і механізму вибуху тощо). Низка

робіт написана й опублікована більше двох, а то й трьох десятиліть тому і в них, звичайно, не враховуються сучасні способи вчинення злочинів, а також сучасні досягнення тих наук, положення яких активно використовуються в сучасній практиці розслідування злочинів. Проте, ці праці створили основу для подальшого розвитку теоретичних проблем розслідування даних злочинів й удосконалювання практичних рекомендацій, призначених для працівників правоохоронних органів.

Все вищевикладене дозволяє нам стверджувати, що актуальність теми дослідження визначається об'єктивною потребою в подальшій розробці криміналістичних методик, що підвищують ефективність процесу розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв, як способу вчинення й приховання злочинів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що складаються у зв'язку з розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю.

Предметом дослідження є розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю.

Методи дослідження. При проведенні дослідження для вирішення поставлених задач використовувались у комплексі загальнонаукові та спеціально-правові методи. Методологічну основу роботи становить *діалектичний метод* наукового пізнання соціально-правових явищ в їх суперечностях, розвитку та змінах, що дає можливість об'єктивно дослідити елементи криміналістичної характеристики злочинів та криміналістичні засади їх розслідування. *Порівняльно-правовий* метод використано при дослідженні законодавства про кримінальну відповідальність і практики його застосування в Україні та УРСР; *історико-правовий* – при розкритті еволюції поглядів учених на окремі проблеми, що стосуються предмета дослідження; *догматичний* – при тлумаченні юридичних категорій, за його допомогою поглиблено та уточнено понятійний апарат; *системний* – при побудові класифікації злочинів, визначенні змісту та взаємозв'язків елементів криміналістичної характеристики й основних етапів роботи з доказовою інформацією; *статистичний* – при ілюстрації теоретичних висновків даними вивчення державної та відомчої статистичної звітності; *соціологічний метод* – при вивченні правозастосовної практики, а також при анкетуванні слідчих і оперативних працівників ОВС стосовно особливостей розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю.

Нормативну основу дослідження становлять положення Конституції України, закони України, кримінальне, кримінально-процесуальне законодавство України, відомчі та нормативно-правові акти, які регламентують діяльність правоохоронних органів з виявлення, розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв.

робіт написана й опублікована більше двох, а то й трьох десятиліть тому і в них, звичайно, не враховуються сучасні способи вчинення злочинів, а також сучасні досягнення тих наук, положення яких активно використовуються в сучасній практиці розслідування злочинів. Проте, ці праці створили основу для подальшого розвитку теоретичних проблем розслідування даних злочинів й удосконалювання практичних рекомендацій, призначених для працівників правоохоронних органів.

Все вищевикладене дозволяє нам стверджувати, що актуальність теми дослідження визначається об'єктивною потребою в подальшій розробці криміналістичних методик, що підвищують ефективність процесу розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв, як способу вчинення й приховання злочинів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що складаються у зв'язку з розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю.

Предметом дослідження є розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю.

Методи дослідження. При проведенні дослідження для вирішення поставлених задач використовувались у комплексі загальнонаукові та спеціально-правові методи. Методологічну основу роботи становить *діалектичний метод* наукового пізнання соціально-правових явищ в їх суперечностях, розвитку та змінах, що дає можливість об'єктивно дослідити елементи криміналістичної характеристики злочинів та криміналістичні засади їх розслідування. *Порівняльно-правовий* метод використано при дослідженні законодавства про кримінальну відповідальність і практики його застосування в Україні та УРСР; *історико-правовий* – при розкритті еволюції поглядів учених на окремі проблеми, що стосуються предмета дослідження; *догматичний* – при тлумаченні юридичних категорій, за його допомогою поглиблено та уточнено понятійний апарат; *системний* – при побудові класифікації злочинів, визначенні змісту та взаємозв'язків елементів криміналістичної характеристики й основних етапів роботи з доказовою інформацією; *статистичний* – при ілюстрації теоретичних висновків даними вивчення державної та відомчої статистичної звітності; *соціологічний метод* – при вивченні правозастосовної практики, а також при анкетуванні слідчих і оперативних працівників ОВС стосовно особливостей розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю.

Нормативну основу дослідження становлять положення Конституції України, закони України, кримінальне, кримінально-процесуальне законодавство України, відомчі та нормативно-правові акти, які регламентують діяльність правоохоронних органів з виявлення, розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв.

Емпіричну базу дослідження становлять систематизовані матеріали офіційної статистичної звітності МВС України за період 2006-2011 рр.; узагальнені результати вивчення за розробленими анкетами 95 кримінальних справ про злочини, пов'язані із застосуванням вибухових пристроїв, що перебували у провадженні слідчих ОВС протягом 2006-2011 рр.; узагальнені дані опитувань слідчих і оперативних працівників ОВС (310 респондентів з міста Києва, Вінницької, Дніпропетровської, Житомирської, Івано-Франківської, Київської, Львівської, Полтавської, Сумської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької областей); аналіз оглядів судово-слідчої практики, офіційних звітів та довідок, а також іншого практичного матеріалу підрозділів системи МВС України. При підготовці роботи використано досвід автора, набутий на посаді головного експерта відділу вибухотехнічних досліджень Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру при УМВС України у Вінницькій області.

Мета дослідження полягала у вивченні обставин підготовки, вчинення і приховування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю та розробленні на цій основі криміналістичних засад розслідування цих злочинів.

Для досягнення мети були поставлені такі основні *задачі*:

- визначити поняття вибухового пристрою, об'єктів, пороблених у вогнепальну зброю та здійснити їх класифікацію;
- розкрити ознаки особи злочинця, що вчиняє злочини із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, пороблених у вогнепальну зброю, як елементу криміналістичної характеристики;
- визначити особливості предмету злочинного посягання злочинів даної категорії;
- виділити способи вчинення злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, пороблених у вогнепальну зброю;
- розкрити типову «слідову картину» злочинів даної категорії;
- виявити специфіку розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв, на початковому етапі, визначити типові слідчі ситуації, найбільш оптимальну систему слідчих (розшукових) дій та особливості формування слідчих версій і планування розслідування;
- визначити особливості організації і тактики проведення першочергових слідчих (розшукових) дій, окреслити специфіку одержання інформації з матеріальних та ідеальних джерел;
- сформулювати рекомендації щодо призначення судових експертиз під час розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю.
- охарактеризувати ознаки щодо визначення систем і моделей зброї за слідами на гільзах, які найчастіше піддаються переробленню.

Емпіричну базу дослідження становлять систематизовані матеріали офіційної статистичної звітності МВС України за період 2006-2011 рр.; узагальнені результати вивчення за розробленими анкетами 95 кримінальних справ про злочини, пов'язані із застосуванням вибухових пристроїв, що перебували у провадженні слідчих ОВС протягом 2006-2011 рр.; узагальнені дані опитувань слідчих і оперативних працівників ОВС (310 респондентів з міста Києва, Вінницької, Дніпропетровської, Житомирської, Івано-Франківської, Київської, Львівської, Полтавської, Сумської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької областей); аналіз оглядів судово-слідчої практики, офіційних звітів та довідок, а також іншого практичного матеріалу підрозділів системи МВС України. При підготовці роботи використано досвід автора, набутий на посаді головного експерта відділу вибухотехнічних досліджень Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру при УМВС України у Вінницькій області.

Мета дослідження полягала у вивченні обставин підготовки, вчинення і приховування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю та розробленні на цій основі криміналістичних засад розслідування цих злочинів.

Для досягнення мети були поставлені такі основні *задачі*:

- визначити поняття вибухового пристрою, об'єктів, пороблених у вогнепальну зброю та здійснити їх класифікацію;
- розкрити ознаки особи злочинця, що вчиняє злочини із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, пороблених у вогнепальну зброю, як елементу криміналістичної характеристики;
- визначити особливості предмету злочинного посягання злочинів даної категорії;
- виділити способи вчинення злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, пороблених у вогнепальну зброю;
- розкрити типову «слідову картину» злочинів даної категорії;
- виявити специфіку розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв, на початковому етапі, визначити типові слідчі ситуації, найбільш оптимальну систему слідчих (розшукових) дій та особливості формування слідчих версій і планування розслідування;
- визначити особливості організації і тактики проведення першочергових слідчих (розшукових) дій, окреслити специфіку одержання інформації з матеріальних та ідеальних джерел;
- сформулювати рекомендації щодо призначення судових експертиз під час розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю.
- охарактеризувати ознаки щодо визначення систем і моделей зброї за слідами на гільзах, які найчастіше піддаються переробленню.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та обґрунтовані в роботі теоретичні положення, висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – як основа для подальшого розроблення та удосконалення теорії розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю;

– *практичній діяльності* слідчих та експертних підрозділів – при проведенні вибухотехнічної та судово-балістичної експертизи в НДЕКЦ при УМВС України в Хмельницькій області; Науково-дослідному інституті МВС України; НДЕКЦ при УМВС України в Сумській області; НДЕКЦ при УМВС України в Миколаївській області; НДЕКЦ при УМВС України в Вінницькій області.

– *навчальному процесі* – при викладанні дисциплін: «Криміналістика», «Основи криміналістики», «Криміналістичне зброезнавство», «Судово-балістична експертиза», «Криміналістичні обліки», «Техніко-криміналістичне забезпечення слідчих дій і оперативно-розшукових заходів», «Участь спеціаліста при проведенні слідчих дій», «Теорія судової експертизи», «Теоретичні основи судової експертизи».

Апробація результатів роботи полягає в тому, що за характером та змістом розглянутих питань робота є одним з перших в Україні монографічним дослідженням, в якому запропонована методика розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю, викладені рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності й оптимізації діяльності з їх розслідування.

Основні положення та результати дослідження оприлюднені у монографії, науково-практичному посібнику та двох інформаційно-довідкових посібниках, а також у 48 наукових (фахових) публікаціях. Результати досліджень доповідались на 21 міжнародних, науково-практичних та науково-теоретичних конференціях і семінарах.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та обґрунтовані в роботі теоретичні положення, висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – як основа для подальшого розроблення та удосконалення теорії розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю;

– *практичній діяльності* слідчих та експертних підрозділів – при проведенні вибухотехнічної та судово-балістичної експертизи в НДЕКЦ при УМВС України в Хмельницькій області; Науково-дослідному інституті МВС України; НДЕКЦ при УМВС України в Сумській області; НДЕКЦ при УМВС України в Миколаївській області; НДЕКЦ при УМВС України в Вінницькій області.

– *навчальному процесі* – при викладанні дисциплін: «Криміналістика», «Основи криміналістики», «Криміналістичне зброезнавство», «Судово-балістична експертиза», «Криміналістичні обліки», «Техніко-криміналістичне забезпечення слідчих дій і оперативно-розшукових заходів», «Участь спеціаліста при проведенні слідчих дій», «Теорія судової експертизи», «Теоретичні основи судової експертизи».

Апробація результатів роботи полягає в тому, що за характером та змістом розглянутих питань робота є одним з перших в Україні монографічним дослідженням, в якому запропонована методика розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв та об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю, викладені рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності й оптимізації діяльності з їх розслідування.

Основні положення та результати дослідження оприлюднені у монографії, науково-практичному посібнику та двох інформаційно-довідкових посібниках, а також у 48 наукових (фахових) публікаціях. Результати досліджень доповідались на 21 міжнародних, науково-практичних та науково-теоретичних конференціях і семінарах.